

KIBRIS ELEN SİYASETİNDE NATO

Kıbrıslı Elen lider Nikos Hristodulidis'in son günlerde uluslararası medya kuruluşlarında gerekli askeri eğitimlerin alınmasından sonra Kıbrıs'ın NATO'ya üyeliğine başvurabileceğine dair açıklamaları çeşitli tartışmalara sebep olmuştur. Bunun mümkün olup olmadığına dair tartışmalar kadar, Kıbrıs'ta Elenler tarafından ne şekilde karşılandığını anlamak siyasi çerçeveyi anlamak adına önemlidir.

Muhittin Tolga Özsağlam

Kıbrıs Elen Siyasetinde NATO ile İlgili tartışmaların arka planı nedir?

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasal düzeninin ve toprak bütünlüğünün garantör devletleri bilindiği üzere NATO'ya üye olan Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık olmuşlardır. Garantör devletlerin NATO üyeliğine karşın, Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios 1961 yılında Belgrad'ta gerçekleştirilen Bağlantısızlar Hareketi Toplantısına katılarak ilgili hareketin önde gelen liderlerinden olmuştur. Makarios'un bununla birlikte Sovyetler Birliği ile de yakın istişarede bulunması nedeniyle "Kızıl Papaz" şeklinde tanımlanmasına neden olmuştur. Gerek Makarios'un tutumu gerekse Sovyetik AKEL'in tutumu (Komünist Partisi) Kıbrıs Elen siyasetinin bazı milliyetçi unsurları dışında NATO karşıtı bir konumlanmasına neden olmuştur. Kıbrıslı Türkler Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortağı olmalarına karşın Kıbrıs Türk liderliği cumhuriyetin dış politikasının belirlenmesinde 1960-63 döneminde pek etkili olduğunu söylemek mümkün değildir.

15 Temmuz 1974'te Nikos Samson tarafından gerçekleştirilen darbeyi ve bu darbe neticesinde Türkiye'nin garantör devlet olarak müdahalesini takiben 19 Ağustos 1974 tarihinde dönemin ABD Büyükelçisi Rodger Paul Davies Kıbrıslı Elen göstericiler tarafından açılan ateş sonucu öldürülmüştü. Bu da bir bakıma yakın tarihte geleneksel olarak Kıbrıs Elen toplumunda ABD ve NATO'ya ilişkin karşıt bir duruşun olduğunu gösteren kanıtlardan bir tanesidir.

1974'te adanın ikiye bölünmesi sonrasında da çok yönlü bir dış politikayı benimseyen Kıbrıs Elen liderliği Batılı ülkelerden uzak durmamakla birlikte, Sovyetler Birliği (sonrasında Rusya) ve Arap ülkeleriyle de ilişkilerini iyi bir düzeyde tutmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti 2004 yılında Avrupa Birliğine üye olmasına karşın Ortadoğu ülkeleriyle ve Rusya ile ilişkilerini uzun bir süre iyi bir düzlemde tutmuştur.

Kıbrıs'ın güneyinde Mari deniz üssünde meydana gelen patlama bu dış politika yönelimini kanıtlar niteliktedir. 2011 yılında İran silahlarının Suriye'ye giderken el konulması ve daha sonra ilgili silahların Güney Kıbrıs'taki Mari deniz üssünde zamanın Devlet Başkanı Dimitris Hristofyas tarafından (Emekçi Halkın İlerici Partisi-AKEL) muhafaza edilmesi ve sonrasında meydana gelen patlama nedeniyle 13 Kıbrıslı Elen Komutanının ve askerinin ölmesiyle sonuçlanmıştır. Bu aynı zamanda çok yönlü dış politikayla birlikte Rusya ve Arap-Filistin dünyasıyla yakın ilişkilere sahip olan Hristofyas'ın da seçimleri kaybetmesinin nedenlerinden bir tanesi olmuştur.

Hristofyas sonrası Devlet Başkanlığı görevine seçilen Nikos Anastasiadis 2013-2023 yılları arasında izlediği jeopolitik önceliklerle bütünleşen neo-liberal bir dış politikayı benimsemiştir. Bu çerçevede de çok yönlü dış politika yerine Batı merkezli dış politika perspektifini yaşama geçirmiştir. Bunun neticesinde de ABD Güney Kıbrıs'a (Kıbrıs Cumhuriyeti) uyguladığı silah ambargosunu kaldırırken, aynı zamanda Güney Kıbrıs'taki limanların Rus gemileri tarafından kullanılması durdurulmuştur.

Anastasiadis Cumhurbaşkanlığı makamında DİSİ'nin (Demokratik Seferberlik Partisi) geleneksel politikasını canlandırmıştır. Eski Cumhurbaşkanı Glafkos Kleridis'in AB üyeliğini ve Batı ile ilişkileri ön plana çıkardığını anımsadığımız zaman AB üyeliğini temel amacının neoliberal politikalarla birlikte Türkiye'ye karşı Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) üzerinden bir denge oluşturma girişimi olarak yorumlayabiliriz. Ancak AB tarafından AGSP'nin bağımsız bir şekilde gerçekleştirilememesi ve AB'nin güvenlik konularında NATO ile bütünleşme sürecine girmesi, Kıbrıs Elen liderliğinin NATO'nun hegemonik üyesi ABD ile ilişkilerini ilerletmesinde bir etken olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte uluslararası sistem içerisindeki değişiklikler de Kıbrıslı Elenler arasındaki dış politika belirleyicilerinin tamamıyla Batı kampına yönelmesine neden olmuştur. Özellikle bölge ülkelerinden Mısır'ın ve İsrail'in MNNA'ya (Major Non-NATO Ally- NATO Dışı Başlıca Müttefik) katılmaları ve İsrail'in Türkiye ile ilişkilerinin bozulması Kıbrıs Elen liderliğinin dış politika yönelimlerinde değişime neden olmuştur.

Kıbrıs Elen Hükümetinin dış politika öncelikleri nelerdir ve NATO'ya nasıl yaklaşmaktadır?

Elenleşen Kıbrıs Cumhuriyeti'nde başkanlık sistemi mevcut, bu sistem de Devlet Başkanı'nın özellikle dış politikada belirleyici rol oynamasına neden olmaktadır. Kıbrıslı Elen lider Nikos Hristodulidis'in son günlerde uluslararası medya kuruluşlarında da yer alan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere NATO'ya üyeliğin kısa zamanda öngörülmediği anlaşılıyor. Ancak Hristodulidis NATO üyeliğinin ABD ile ilişkilerin geliştirilmesinden geçtiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte ABD'nin katkılarıyla Kıbrıs Elen Ordusunun modernizasyonunun da sağlanacağını ve sonrasında NATO üyeliğinin normalleşmeyi takiben geleceğini vurgulamaktadır ([The National Herald](#), 7 Aralık 2024).

Hristodulidis'in ABD ve NATO ile ilişkilerin geliştirilmesi üzerine odaklanmasının bir nedeni de AB'nin kendi güvenlik sistemini NATO'ya emanet etmesidir. Geleneksel dış politikanın aksine tamamıyla Batı merkezli bir dış politika izleyen Hristodulidis, bu çerçevede Doğu Akdeniz'de İsrail ile de ilişkilerini askeri alanda derinleştirmektedir.

Bir zamanlar Ortadoğu'da Makarios liderliğinde Arap dünyasına yakın duran Kıbrıs Elen liderliği artık Arap dünyası yerine tercihini İsrail için kullanmaktadır.

Hristodulidis'in ABD ile ilişkilerini geliştirmesinin bir diğer nedeni de asimetrik diplomatik güç kullanım girişimi olarak adlandırılabilir. Bu yaklaşımla ABD ile ilişkilerin geliştirilmesinin Türkiye'nin adadaki varlığına karşı bir denge oluşturabileceği düşünülmektedir. Buna ek olarak Hristodulidis göre bu süreç NATO kapılarının zorlanmaya başlaması anlamına gelirken, şartlar elverdiğinde NATO üyeliğinin gerçekleşeceğini belirtilmektedir.

Hristodulidis'in ABD ile ilişkileri özellikle askeri ve siyasi alanda ileriye götürmesi bir anlamda Major non-NATO ally (MNNA) statüsünde stratejik bir işbirliği ve ortaklığı ifade etmektedir. 1987 yılından itibaren NATO üyesi olmayan ülkelerle ABD'nin kurduğu bu ilişki biçiminin Güney Kıbrıs ile ilişkilerde de görüldüğünü söylemek mümkündür. Hristodulidis'in MNNA üzerinden stratejik bir ortaklığı ve bunun neticesinde de ABD yasalarının elverdiği şekilde askeri fonlardan yararlanmak istediği sonucuna varılabilir.

Kıbrıs Elen Siyasi Partileri NATO'ya Nasıl Yaklaşmaktadırlar?

Kıbrıs'ın güneyindeki siyasi partiler arasında en büyük iki parti olan DİSİ ve AKEL'in ABD ve NATO ile ilişkilerde derin görüş farklılıklarına sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Hristodulidis'in siyasi düşüncesine en yakın parti olan, ancak Kıbrıs sorununda Hristodulidis'ekimi zaman eleştirel yaklaşan Demokratik Seferberlik Partisi (DİSİ) Pro-Avrupacı bir parti. Parti Avrupa Birliğinin güvenliğinin sağlanması bağlamında tüm Avrupa'nın birlikte davranması gerektiğini vurgularken, Rusya tehdidinde dikkat çekmektedir. DİSİ bu çerçevede NATO'nun genişleme sürecine ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ileride NATO üyesi olmasına olumlu yaklaşmaktadır.

Emekçi Halkın İlerici Partisi (AKEL) yelpazenin solundaki en büyük siyasi parti ve iktidara gelebilecek olan bir parti olarak NATO üyeliğine karşı net bir tavır almaktadır. AKEL Kıbrıs'ın NATO'ya üyeliğine karşı çıkmaktadır. AKEL bu konuda hem Hristodulidis hem de DİSİ'nin tavrını eleştirmektedir.

AKEL ayrıca son dönemde organize ettiği protesto etkinliklerinde Kıbrıs'ın hava sahasının İsrail ve ABD'nin kullanımında değil, Kıbrıs'ın kullanımında olması gerektiğini ifade etmektedir.

AKEL Gazze konusunda da net bir tavır göstererek Filistin halkıyla dayanışmaya vurgu yaparak İsrail yönetimini eleştirmektedir. AKEL Genel Sekreteri Stefanos Stefano 24 Kasım 2024'te düzenlenen protesto gösterisinde Hristodulidis'i sert bir dille eleştirerek Amerikan askeri güçlerinin Kıbrıs'ta daimi varlığını müzakere etme hakkını size kim verdi şeklinde ifadelerde bulunmuştur ([AKEL Web Sitesi](#), 24 Kasım 2024). Stefano ayrıca Kıbrıs'ın savaş üssü olmasına izin vermeyeceklerini ve Kıbrıs'ın Kıbrıs halkına ait olduğunu ve Kıbrıs'ın Akdeniz'de bir barış köprüsü olmasını istediklerini belirtmiştir. ([AKEL Web Sitesi](#), 24 Kasım 2024).

1974 sonrası Kıbrıs'ın güneyinde oluşan siyasal yaşam içerisinde ve hükümet kurma süreçlerinde kritik rol oynayan Demokrat Parti ilginç özellikler gösteren bir parti. Sosyalist Enternasyonal'a üyelik başvurusu yapan ve ret edilen, ilerici İttifak üyesi partinin başkanlığını eski Devlet Başkanı Tasos Papadopoulos'un oğlu Nikolas Papadopoulos yapmaktadır. Papadopoulos, DİKO'nun NATO'ya bir alerjisi olmadığını, ancak Kıbrıs Sorunundan ve NATO'nun yapısından dolayı Türkiye'nin oluru olmadıkça NATO'ya üyeliğin mümkün olmadığını ifade etmektedir ([Philenews](#), 7 Aralık 2024).

DİKO bu tespiti yapmakla birlikte NATO konusunda net bir tavır geliştirmemektedir. DİKO liderliği önceliğin Kıbrıs Sorununun çözümüne verilmesi gerektiğini de sürekli vurgulamaktadır. ([Kıbrıs Postası](#), 8 Aralık 2024).

Sosyalist Enternasyonal üyesi Sosyalist EDEK, aşırı sağın temsilcisi ELAM (Ulusal Halk Cephesi) ve Ekolojistler Hareketi de NATO üyeliği konusunda daha sessiz ve net bir duruş sergilememelerine karşın, NATO üyeliğine geleneksel yaklaşımları bakımından sıcak bakmadıkları bilinmektedir.

Kıbrıs'ın NATO Üyeliği tartışmaları Nasıl Değerlendirilmelidir?

Kıbrıs Sorununun çözümsüz kalması Kıbrıs'ın her iki tarafında da iç ve dış politika konularında siyasi partilerin ve liderliklerinin farklı arayışlara girmelerine neden olmaktadır. Kıbrıs'ın güneyinde bu arayışların başında da ABD ile ilişkilerini ilerletme ve NATO ve üye ülkelerle (Türkiye hariç) askeri alanda işbirliği gelmektedir.

Bu yaklaşım neticesinde Kıbrıslı Elen lider Hristodulidis Türkiye karşısında ABD'nin desteğini almak suretiyle bir pozisyon elde etmeye çalışmaktadır. Bunun etkilerini Kıbrıs Sorununun çözümüne veya çözümsüzlüğüne yönelik taraflar tarafından atılacak adımlarda daha net olarak görmek mümkün olacaktır.

Hristodulidis'in ABD, Fransa ve NATO merkezli yaklaşımlarla Ortadoğu'daki sorunlara yönelik politika belirlemesi, İsrail ile yakınlaşmayı sağlarken, Kıbrıs'ı İran, Lübnan'daki Hizbullah ve Filistin merkezli hareketler nezdinde bir hedef haline getirmektedir.

Uluslararası ilişkiler sistemi içerisinde yaşanan çatışmacı, çelişkilerle dolu ve komplikasyonlara açık süreç Kıbrıs ve çevresini de etkilemektedir. Bu yaşanan süreçte aktörlerin aynı anda farklı ittifak oluşumlarına girmeleri ve bununla birlikte bazı devletlerin birbirleriyle karşıt durumda olan tüm devletlerle aynı anda işbirliği-ittifak içerisinde oldukları görülmektedir.

Kıbrıs sorununun çözümsüzlüğü devam ettikçe soruna müdahil, gerek garantör ülkeler gerekse Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Elen Toplumu liderliklerinin izledikleri politikalarda ve oluşturdukları ittifaklarda çelişkili durumlara tanıklık etmeye devam edileceğini söylemek mümkündür.

Yazar Hakkında

Doç.Dr. Muhittin Tolga Özsağlam, 1974 yılında Lefkoşa'da doğdu. Doğu Akdeniz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 1997'de mezun oldu. Hacettepe Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler yüksek lisansı yaptı. Doktora eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda aldı. LAÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. İngilizce, Rusça ve temel düzeyde Yunanca bilmektedir.

*Yazıda yer alan fikirler yazarına/yazarlarına aittir ve MURCIR 'ın yayın politikasını yansıtmayabilir.

